

JEFFREY MASSON

Het verborgen leven van
boerderijdieren

In vertaling van
DICK LAGRAN

NOORDBOEK
DIERENRECHTENBIBLIOTHEEK

Dit boek is tot stand gekomen met steun van
GAIA en het Barth-Misset Fonds

© 2024 Jeffrey Masson | uitgeverij Noordboek

Originele titel The Secret World of Farm Animals

© 2019 Jeffrey Masson

Vertaling Dick Lagrand

Omslagontwerp René van der Vooren

Binnenwerkontwerp René van der Vooren

Boekverzorging Pre Press Media Groep, Leerdam

Druk Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 5615 830 9 | NUR 730

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

De uitgeverij stelt alles in het werk om op milieuvriendelijke en duurzame wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (fsc) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Noordboek is onderdeel van

20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

Voorwoord	9
Dankwoord	12
Inleiding	15
1 Varkens is gelijk	30
2 Heeft de kip een reden nodig?	72
3 De schepen van de bokken scheiden	116
4 Een waarheid als een koe	150
5 Alle eendjes zwemmen in het water	181
6 De natuur van geluk	221
Conclusie	239
Nawoord	259
Nawoord bij de Nederlandse uitgave	265
Noten	273

Voor Leila, Ilan en Manu

Voorwoord

Drie jaar geleden brachten mijn gezin en ik een bezoek aan Auckland in Nieuw-Zeeland. Daar hoorden we dat er op maar vijftien minuten van het centrum een varken op een strand leefde. Het varken was beroemd: schoolkinderen kwamen haar opzoeken, er was voorgesteld haar burge-meester te maken en haar aanwezigheid leidde tot heftige discussies tussen omwonenden: sommigen vonden een varken op een strand wel iets magisch hebben, terwijl anderen bang waren dat het varken hun kinderen zou verslinden. We wisten het strand te vinden, maar inmiddels was Knorretje — zoals ze genoemd werd — verhuisd naar een macadamiaboomgaard iets verderop en niet langer te bezichtigen.

Om een lang verhaal kort te maken: na een ontmoeting met de pleegouders van Knorretje, de geweldige Tony Watkins en zijn al even geweldige partner Helen, kochten we uiteindelijk een huis op precies dat strand. We hoorden allerlei verbazingwekkende verhalen over het varken. Zo bleek ze 's ochtends vroeg, wanneer de zee nog kalm was, graag een stukje te gaan zwemmen. Verder vond ze het fijn om kinderen om zich heen te hebben, maar die moesten haar dan wel bij hun vertrek even goed over haar buik aaien. Ze was goedgesmanierd, gevoelig, intelligent en vriendelijk tegenover vreemden. Eigenlijk viel er niets op haar aan te merken. Toen we haar uiteindelijk ontmoetten, zagen we meteen dat je je geen betere buurvrouw of ambassadeur voor boerderijdieren kon wensen. Met name Knorretjes gevoelsleven bevond zich heel dicht onder de oppervlakte. Ze

liet je altijd meteen weten wat ze voelde, meestal met een onmiskenbare glimlach, vooral wanneer ze aan het zwemmen was of met haar kleine menselijke vriendjes speelde.

Maar Knorretje had ook meer mysterieuze kanten. Zo was ze gevoelig voor muziek en hield ze van vioolspel. Vooral tijdens nachten waarop de volle maan over het strand scheen, leek ze van muziek te genieten. Tony heeft een foto gemaakt van Knorretje die op zo'n nacht de prachtigste geluidjes maakt, alsof ze de volle maan toezingt. De zingende Knorretje is het fotografische bewijs voor haar bijzondere affiniteit met muziek, met water, de nacht en de maan. Ook is het opnieuw een reden om te denken dat tal van dieren — met varkens op de eerste plaats — toegang hebben tot gevoelens die mensen niet kennen. Misschien moeten we eens wat aandachtiger luisteren naar de liederen waarmee Knorretje en andere dieren 's nachts de maan toezingen. Dan leren we wellicht iets over volkomen onverwachte, nieuwe en plezierige emoties.

In mijn boeken over dieren besteed ik doorgaans een aantal bladzijden aan speculatie over emoties die dieren wel hebben maar mensen niet. Natuurlijk doe ik dat puur theoretisch, maar iedereen die vertrouwelijk omgaat met een andere soort kent de momenten waarop het dier hem of haar plotseling ontglipt en een domein binnengaat waartoe wij mensen geen toegang hebben. Dan richten haar ogen zich op de verte, of licht haar gezicht op met een soort vreugde die wij niet lijken te kennen. Op zulke momenten ben ik ervan overtuigd dat als ik iets beter leerde luisteren, of meer openstond voor het onbekende, ook ikzelf naar dat domein kan wegglijpen, om daar iets te leren over emoties die me nu nog onbekend zijn.

Mensen die veel hebben moeten lijden, lijken vaak kennis te hebben over diepten van het menselijk gevoelsleven die voor ons onpeilbaar zijn. Misschien willen ze ons die

kennis wel meedelen, maar meestal verstaan we hen niet. Vreemd genoeg maken ook boerderijdieren die indruk op mij. Natuurlijk zullen sommige mensen het absurd vinden om het leven van boerderijdieren te vergelijken met menselijke slachtoffers van rampspoed. Maar hoe meer ik leer over het leven van dieren in de bio-industrie, hoe meer ik ervan overtuigd raak dat de analogie minder vergezocht is dan ze wellicht lijkt. Ondanks — of misschien wel dankzij — het lot dat boerderijdieren steevast te wachten staat, lijken ze altijd hun vermogen tot diepe gevoelens te behouden, wonderlijk genoeg hun liefde voor ons inbegrepen. Ik hoop je met dit boek attent te maken op een ander soort leven dat dieren leiden. Het is een leven dat zich al duizenden jaren in onze nabijheid afspeelt, maar dat we zelden werkelijk zien. Ik wil dat Knorretje ons toezingt zoals zij de maan toezingt — misschien met een klaagzang, een lied over verlies of droefheid, maar misschien ook wel met een lied over vreugde, mededogen of liefde.

Dankwoord

Mijn redacteur in Engeland, Tony Colwell, overleed toen hij dit boek aan het redigeren was. We waren jarenlang goede vrienden en hij was een geweldige redacteur. Ik kan niet in woorden uitdrukken hoeveel verdriet het me doet dat hij het resultaat niet meer kan meemaken van zijn onvermoeibare inspanningen voor dit boek, dat hem zo na aan het hart lag. ‘Eindelijk,’ zei hij me, toen ik hem vertelde dat ik een boek wilde schrijven over de emoties van boerderijdieren. ‘Nu zal het evenwicht een beetje hersteld worden. Het is hoog tijd.’

Zoals gewoonlijk heeft Nancy Miller van Ballantine veel meer gedaan dan wat een auteur redelijkerwijs van een uitgever mag verwachten. Versie na versie na versie heeft zij doorgenomen, en voortdurend de tekst verbeterd en mijn denken verhelderd. Het komt niet in me op om een boek te schrijven zonder Nancy’s hulp.

Elaine Markson, die al twintig jaar mijn agent is, was zo als altijd haar gebruikelijke, hulpvaardige zelf. Iedere schrijver verdient zo’n agent.

Kim Sturla, de medeoprichter van Animal Place, een opvangboerderij in de buurt van Davis in Californië, heeft tijdens het schrijven van dit boek steeds mijn hand vastgehouden. Vele malen heb ik haar prachtige opvangboerderij bezocht, en mijn voordeel gedaan met de helderheid van haar geest en het mededogen in haar hart. Zij introduceerde me bij Gene en Lorri Bauston, de oprichters van Farm Sanctuary in de staat New York, een van de grootste opvangplekken voor boerderijdieren ter wereld. In het noorden van Ca-

lifornië is nog een Farm Sanctuary. Het voorbeeld van deze mensen en hun activisme hebben talloze mensen geïnspireerd zich eveneens in te zetten voor deze prachtige en maar al te vaak veronachtzaamde dieren. Voor alles wat zij doen heb ik groot ontzag.

Toen Jim Mason en ik in het Midden-Westen van de Verenigde Staten boerderijen bezochten, heeft hij me een week lang onderdak geboden. Waarschijnlijk weet hij meer over boerderijdieren en hoe zij lijden dan wie dan ook. Hij voelt diep met hen mee. Tijdens onze samenwerking heb ik een heleboel geleerd door naar hem te luisteren en met hem samen te zijn. Hij is een geweldige vriend en een fantastische auteur. Ik blijf zijn boeken herlezen.

Matthew Scully, een betere schrijver dan ik, heeft het hele manuscript doorgenomen en aanzienlijk verbeterd.

Toen ik Karen Davis bezocht, de oprichter van United Poultry Concerns, maakte ik rechtstreeks mee hoeveel zij van kippen en andere vogels houdt. Niemand weet meer over hen of geeft meer om hen dan Karen. Haar twee schitterende boeken over kippen en kalkoenen beveel ik van harte aan. Karen veranderde hoe ik over allerlei zaken dacht.

Hoewel Joyce D'Silva, de directeur van Compassion in World Farming in England, een overvolle agenda heeft, maakte ze toch tijd vrij om me naar boerderijen en opvangplekken in heel Engeland te rijden. Ze was verrukkelijk gezelschap, vriendelijk, gevoelig en deskundig. Wat haar organisatie in Europa heeft bereikt, is een inspiratie voor talloze mensen. Haar collega Jacky Turner, die onderzoek deed en aan de Universiteit van Londen fysische chemie doceerde, heeft briljante research voor me verricht. Ze was bovendien een geweldig persoon om kwesties rond boerderijdieren mee te bediscussiëren.

Ik dank de bevolking van Nieuw-Zeeland voor het vriendelijke welkom dat ze mij en mijn gezin gaven, en voor hun

geloof in een rechtvaardiger wereld. Ik hoop de dag te beleven waarop iedereen beseft dat dieren deel moeten uitmaken van die droom.

Zonder de warmte, diepgang en liefde van mijn vrouw Leila had ik nooit iets over dit onderwerp kunnen schrijven. Ik draag het boek op aan haar en aan onze twee kinderen, Ilan, die alle dieren leuk vindt en weigert er ooit eentje op te eten, en Manu, die met zijn achttien maanden al heeft geleerd om aardig voor alle levende wezens te zijn. Het is mijn vurige hoop dat zij staan voor een nieuw geweten en een nieuwe gevoeligheid voor iedereen met wie we deze broze planeet delen.

Ik heb geen ruimte om iedereen te bedanken die ik tijdens mijn vele bezoeken aan opvangboerderijen heb ontmoet. Wel wil ik hun laten weten dat zonder hun voorbeeld, hun harde werk en hun toewijding aan de dieren die ze verzorgen, het niet in me zou zijn opgekomen om een boek als dit te gaan schrijven.

Inleiding

Een goed leven

Wie in een boekhandel vraagt naar boeken over boerderijdieren, wordt meestal verwezen naar de kinderafdeling. Voor volwassenen is er niets over het gedrag van boerderijdieren, laat staan over de emoties van boerderijdieren. Daarom wilde ik dit boek schrijven. De boerderijdieren die ik bestudeerd heb (kippen, varkens, koeien, schapen en geiten) bleken, zoals misschien te verwachten viel, complexe emoties te hebben, waaronder liefde, trouw, vriendschap, verdriet, rouw en droefheid. Omdat de gedomesticeerde dieren op onze boerderijen nog heel dicht bij hun wilde voorouders staan, hebben ze alle emoties die horen bij wilde, in vrijheid levende dieren. Dit maakt opsluiting des te pijnlijker voor boerderijdieren, omdat opsluiting ingaat tegen emoties die onder heel andere omstandigheden geëvolueerd zijn. (Wat moeten we dan niet denken van de emoties van dieren die gevangenzitten in de bio-industrie, die zich helemáál niet natuurlijk kunnen gedragen?) Het is dus niet moeilijk om de vraag te beantwoorden of boerderijdieren gelukkig zijn. Net als een mens kan een dier alleen maar gelukkig zijn in omstandigheden waarin het zich natuurlijk kan gedragen en de bijbehorende emoties kan voelen. Tal van vragen die mensen vroeger zinloos of onoplosbaar vonden, kunnen we nu beantwoorden door te kijken naar de wilde voorouders van boerderijdieren. Door de antwoorden kunnen sommige mensen zich ongemakkelijk voelen,

maar ze geven ons in elk geval het soort inzicht in de persoonlijkheid en de behoeften van boerderijdieren waar het ons eeuwenlang aan ontbroken heeft.

Is het verkeerd dat een boerderijdier een goed leven krijgt, dat dit leven eindigt in een pijnloze dood en dat het dier gebruikt wordt om mensen te voeden? Veel mensen vinden van niet. Maar ik denk dat het beter is om ons eerst af te vragen hoe iemand kan weten wat een 'goed leven' inhoudt voor een boerderijdier. Natuurlijk hebben we allemaal een idee van wat deze uitdrukking zou kunnen betekenen. Op een paar verdedigers van de branche na zullen echter maar weinig mensen beamen dat de gemiddelde melkkoe een gelukkig leven leidt. Denk maar eens aan een koe van wie de kalveren na hun geboorte worden weggenomen en die vervolgens een paar jaar lang intensief gemolken wordt. Ze wordt bijna voortdurend zwanger gehouden, zodat haar melk kan blijven vloeien — terwijl ze haar kalf niet bij zich mag houden. Uiteindelijk, wanneer ze voortijdig oud is en haar nut als melkleverancier drastisch afneemt, wordt diezelfde koe gedood, lang voordat ze haar natuurlijke levensende heeft bereikt. Kunnen we zeggen dat deze koe een gelukkig leven heeft gehad?

In dit boek neem ik een radicaal standpunt in. Toch vind ik het zo eenvoudig en logisch dat ik niet begrijp waarom grote aantallen mensen het niet al eerder ingenomen hebben. Wanneer je een dier verbiedt te leven op de manier die de evolutie bedoeld heeft, maak je het ongelukkig. Alle boerderijdieren, van kippen tot koeien, zijn geëvolueerd om jongen te krijgen en die gedurende hun eerste jaren groot te brengen. Een dier dat we na de geboorte van haar kind belet

ten haar inherente moederlijke neigingen uit te drukken, kan niet gelukkig zijn. Stel dat iemand je tegen je wil zwanger maakt en vervolgens je kind wegneemt, om het de volgende dag bij het avondeten op te dienen, zou je dan gelukkig zijn? Als je denkt dat het een moederkoe niet kan schelen dat we haar kalf wegnemen, vraag dan maar eens aan een boer hoelang een pasgeboren kalf en haar moeder elkaar wanhopig blijven toeroepen. Ooit zei een boer me dat ze blijven loeien zo lang ze elkaar kunnen zien, tot ze helemaal schor zijn.

Ik vind het verkeerd om dieren te houden die later als voedsel zullen dienen. Het wil er bij mij niet in dat iemand een dier een 'goed leven' zal geven wanneer dat leven tot doel heeft om als maaltijd op een tafel terecht te komen. Het is te gemakkelijk om je niet aan de regels te houden, te verleidelijk om niet uit te zoeken wat een goed leven voor een dier inhoudt. 'Toereikend', 'acceptabel', 'draaglijk': dat zijn de bijvoeglijke naamwoorden die we zonder problemen gebruiken voor de omstandigheden waarin boerderijdieren leven. Het zijn duidelijk bijvoeglijke naamwoorden die we liever niet voor onze eigen leefomstandigheden willen laten gelden. Stel dat je de directeur van een internaat waar je je kind wilt inschrijven vraagt hoe het dagelijks leven er daar uitziet, en hij antwoordt: 'Het zal toereikend zijn.' Natuurlijk maak je daar meteen uit op dat je kind er geen prettige tijd zal hebben.

Ook mensen die oprecht proberen boerderijdieren een goed leven te bieden, weten dat het leven van die dieren nooit optimaal zal zijn. Gevoelens waartoe dieren in staat zijn, krijgen geen ruimte in een levenswijze die korte metten maakt met hun evolutionaire verleden. Natuurlijk is het altijd beter om een kip het soort leven in de buitenlucht te geven, samen met haar soortgenoten, dat ze zou leiden als zij de keuze had. Maar we begrijpen allemaal dat het nog

beter is als we een kip haar volledige leven laten uitleven, in plaats van haar als avondeten op te dienen.

Maar waar kunnen boerderijdieren het soort leven leiden dat ze bedoeld zijn te leven? Naar mijn weten zijn opvangboerderijen de enige plekken waar ze dat kunnen. Opvangboerderijen bieden dieren die gered zijn van de slacht en uit situaties waarin ze mishandeld werden een veilig thuis. Ze kunnen er hun volledige leven doorbrengen, zonder te worden uitgebuit voor hun vlees, hun huid, hun eieren of enig ander lichaamsproduct. Ze worden er verzorgd, gerespecteerd en vertroeteld door vrijwilligers die zich vereerd voelen om bij hen te zijn. Miljoenen jaren lang zijn kippen geëvolueerd om een bepaald soort leven te leiden. Het soort veranderingen die zich gedurende honderdduizenden jaren op natuurlijke wijze voltrekken, hebben nog niet plaatsgevonden in de korte periode dat kippen gedomesticeerd zijn. Kippen zijn niet geëvolueerd om mensen van hen te laten profiteren. Het was nooit hun doel om gedomesticeerd te worden. Natuurlijk houden we kippen om hen te exploiteren, maar iedereen die de moeite neemt om te kijken, ziet dat ons fokproces hen niet heeft weten te beroven van wat hen tot kippen maakt en niet tot avondeten.

Als ik mensen tijdens een etentje vertel dat ik schrijf over het emotionele leven van boerderijdieren, beginnen ze vreemd te glimlachen, alsof ik iets belachelijks zeg. Vervolgens storten ze zich weer op hun biefstuk of lamsbout of gebraden kip of varkenshaas. Ze lijken geen enkele belangstelling te hebben voor het leven van de dieren die zij als avondmaaltijd aan het consumeren zijn.

Niet wat je aan het eten bent, maar wie je eet, is de vraag die ik aan de orde wil stellen. Is het belachelijk om lijden op een dergelijke enorme schaal ter discussie te stellen? Is het belachelijk om je druk te maken over het feit dat er in de Verenigde Staten elke vierentwintig uur 24 miljoen kippen

worden gedood? Per jaar (2002) zijn dat dus bijna 9 miljard (negenduizend miljoen!) kippen. Wat betreft varkens: van hen worden er alleen al in de vs elke vierentwintig uur 268.493 gedood, wat neerkomt op 99.236.800 varkens per jaar (2002). We zullen nooit het werkelijke aantal dieren kennen dat jaarlijks wereldwijd voor voedsel geslacht wordt, maar het gaat ons voorstellingsvermogen te boven. We weten bijvoorbeeld dat mensen overal ter wereld elk jaar 40 miljard kippen doden voor voedsel (6 kippen voor iedere persoon op de planeet). Daar zijn kippen uit landen die geen cijfers leveren niet bij inbegrepen, net als kippen die mensen in hun achtertuin of illegaal slachten. Het werkelijke aantal is dus onbekend, maar moet immens zijn.

Waarom vinden mensen het belachelijk als iemand erop wijst dat deze gedode dieren allemaal een moeder hadden, dat bijna iedereen broers en zussen had, dat sommigen van hen door een ouder betreurd werden of dat een vriend hen miste? Hoewel ze gefokt waren om gedood te worden, had het fokproces hun emotionele vermogens niet aangetast. Ze hadden herinneringen, ze leden en ze rouwden. Wat moeilijk te rechtvaardigen valt, is een balans die verschillende soorten lijden tegen elkaar afweegt, waarop we menselijk lijden een zwaar gewicht toekennen en dierlijk lijden een licht gewicht. Je bekommeren om één soort lijden betekent niet dat je geen belangstelling hebt voor andere soorten lijden, of dat je het ene lijden belangrijker of verschrikkelijker vindt dan het andere. Jean Améry, een overlevende van de Holocaust, wilde niet gedwongen worden om vergelijkingen te vinden die zijn lijden beschreven: 'De pijn was wat het was. Verder valt er niets over te zeggen. Kenmerken van gevoelens zijn net zo onvergelijkbaar als ze onbeschrijfbaar zijn.'¹ Kortom, het lijden van bijna alle boerderijdieren is uniek en bijzonder. Meestal schiet de taal tekort om het te beschrijven of uit te leggen. Maar als wij mensen er geen

aandacht aan schenken en boerderijdieren gewoon blijven opeten, zijn we dan niet moreel blind, ethisch afgestompt en emotioneel nalatig?

Ongeveer tienduizend jaar geleden liep de laatste ijstijd ten einde. In die periode gaven mensen hun leven als jager-verzamelaar op en begonnen ze landbouw te bedrijven, maar dat deden ze niet uit vrije keuze. Door de klimaatverandering was water schaars geworden en daarmee ook de dieren waarop ze joegen. Logisch dat mensen zich vestigden in de buurt van een oase of een andere bron van water, en tarwe en gerst gingen verbouwen. In zijn boek *De naakte aap* vertelt Desmond Morris dat mensen voor die tijd ‘bijna elk dier dat het vermelden waard is hebben gedood en opgegeten’. Uit onderzoek naar prehistorische overblijfselen die op één plek zijn gevonden blijkt dat mensen daar ongeveer een half miljoen jaar voor voedsel hebben gejaagd op ‘bizons, paarden, neushoorns, herten, schapen, mammoets, kamelelen, struisvogels, antilopen, buffels, wilde zwijnen en hyena’s’. Nog voor we begonnen met landbouw, hadden we een paar serieuze concurrenten in de strijd om eetbare prooi — met name de wolfachtige, in roedels jagende voorouders van onze huishond. Omdat deze jachthonden scherper konden ruiken en horen dan wij, en bedrevenere prooi konden opdrijven en op hoge snelheid achtervolgen, beroofden zij minder handige mensen vaak van een wezenlijk deel van hun dagelijks voedsel. Hoe de symbiotische band tussen honden en mensen precies tot stand kwam, is onbekend. Morris speculeert dat mensen puppy’s aanvankelijk als voedsel mee naar huis namen, waarna snel duidelijk werd dat zij ’s nachts uitstekend konden dienen als waak-